Justitieutskottets betänkande

1978/79:26

med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till domstolsväsendet m. m. jämte motioner

ANDRA HUVUDTITELN

Domstolsväsendet m. m.

1. **Domstolsverket.** Regeringen har i propositionen 1978/79:100 bilaga 5 (justitiedepartementet) under punkten D 1 (s. 57–60) föreslagit riksdagen att till Domstolsverket för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 35 800 000 kr.

Motion

I motionen 1978/79:1747 av Karl Boo (c) och Sven-Erik Nordin (c) hemställs att riksdagen måtte besluta att förslaget i propositionen 1978/79:100 bilaga 5 om ADB-baserat diarieföringssystem för vissa länsrätter avslås i avvaktan på att regeringen presenterar en långsiktig utbyggnadsplan med alternativa lösningar för hur datasystemet kan organiseras samt underlag för kostnads/effektbedömningar.

Utskottet

Regeringens förslag under förevarande punkt innebär en höjning av anslaget i förhållande till innevarande budgetår med 6 400 000 kr. Ökningen hänför sig bl. a. till nya tjänster och omkostnader som beräknas med anledning av att domstolsverket fr. o. m. den 1 juli 1979 blir central förvaltningsmyndighet för de fr. o. m. samma dag inrättade nya länsrätterna. Det ökade medelsbehovet avser tjänster för en handläggare för utbildnings- och förhandlingsfrågor, en handläggare för bl. a. ärenden om tjänstetillsättning och tjänstledighet samt nio tjänster för löneuträkning m. m. Kostnaderna för de tillkommande tjänsterna beräknas bli 750 000 kr.

Vidare beräknas i propositionen medel för inrättande av ett ADB-baserat diarieföringssystem för länsrätterna i Stockholms län, i Malmöhus län samt i Göteborgs och Bohus län. Den årliga kostnaden för systemet beräknas av departementschefen till ungefär 2 600 000 kr. Härtill kommer under det första budgetåret bl. a. kostnader på omkring 250 000 kr. för att i systemet registrera de vid övergången balanserade målen.

I motionen 1747 hemställs att medel inte skall beviljas för införandet av ett ADB-baserat diarieföringssystem i de tre nämnda länsrätterna. Motionärerna anser att de beräknade kostnaderna är höga och att underlaget för kostnads-

beräkningarna är bristfälligt redovisat i propositionen. Enligt motionärernas mening bör riksdagen inte ta ställning till frågan om införande av det nya systemet innan en pågående uppföljning och utvärdering av ADB-baserade diarieföringssystem vid domstolarna och andra myndigheter har slutförts och granskats. Det finns, anser motionärerna, risk för att även övriga länsrätter i framtiden ansluts till systemet; härigenom skulle ett stort centralt system skapas utan att riksdagen har fått ta ställning till en långsiktig utbyggnadsplan och studera alternativ. Motionärerna anser att den nya datapolitik som kommer att läggas fast av riksdagen med anledning av en aviserad proposition hindrar att man med bristfällig redovisning inför nya stora datasystem.

Regeringsförslaget grundar sig på ett förslag från domstolsverket. Från domstolsverket anfördes som skäl för införande av ett ADB-system främst att det stora antalet mål i de tre största länsrätterna motiverar ADB-teknik för att underlätta hanteringen. Vidare anfördes att servicen mot allmänheten kan förbättras väsentligt samt att arbetsmiljön för personalen förbättras och risken för felsorteringar och felföringar i stort sett elimineras. Med hänsyn till den korta tid som återstår till länsrättsreformens genomförande syntes det domstolsverket naturligt att välja samma tekniska system, IMDOC, som sedan 1972 med gott resultat använts för diarieföring i bl. a. regeringsrätten och kammarrätterna; de berörda länsrätterna ges härigenom möjlighet att söka i regeringsrättens och kammarrätternas diarier och rättsfallsbas.

Regeringen uppdrog den 21 december 1978 åt domstolsverket att i samverkan med samarbetsorganet för rättsväsendets informationssystem (SARI) utveckla och i övrigt förbereda införande av rutiner för diarieföring och beslutsregistrering vid länsrätterna i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län. Rutinerna skulle vara baserade på samma ADB-teknik som används i motsvarande rutiner vid regeringsrätten och kammarrätterna. Vidare uppdrogs åt domstolsverket att förbereda införande av ett datorstött statistiksystem för samtliga länsrätter.

Företrädare för justitiedepartementet och domstolsverket samt för länsskatterätten i Stockholms län har inför utskottet lämnat upplysningar med anledning av förslaget om ett ADB-baserat diarieföringssystem i vissa länsrätter. Därvid har uppgivits följande.

En manuell diarieföring och beslutsregistrering är med tanke på målmängden inte möjlig i länsrätten i Stockholms län om man vill ha en acceptabel arbetsmiljö och samtidigt erbjuda allmänheten en rimlig grad av service. Förhållandena vid länsrätterna i Göteborgs och Bohus län och i Malmöhus län beräknas bli likartade, även om antalet mål är mindre vid dessa länsrätter. Om registrering även fortsättningsvis skall ske manuellt i de tre länsrätterna, måste antalet tjänster för detta arbete utökas. Kostnaden för de ytterligare tjänsterna beräknas bli omkring 2,6 milj. kr. per år. De vid länsrättsreformens genomförande balanserade målen – omkring 125 000 – måste under alla förhållanden dataregistreras och databehandlas för fram-

ställning av dagboksblad, målförteckningsblad, referensblad och statistikrapport samt sökregisterblad. Vid valet av den föreslagna tekniska lösningen för diarieföringssystemet har ett s. k. servicebyråalternativ föredragits framför ett minidatoralternativ. Anledningen härtill är att något minidatorsystem, lämpligt för detta ändamål, f. n. inte har utvecklats samt att det valda IMDOC-systemet hos Datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA) redan används i kammarrätterna och i regeringsrätten. Frågan om driften i fortsättningen skall förläggas till servicebyrå eller utföras med hjälp av s. k. minidatorer eller enligt något annat system får avgöras efter några års drift.

Enligt vad som vidare upplysts för utskottet finns det f. n. inga planer på att i övriga länsrätter införa något sådant system som föreslås för de tre största länsrätterna. Datainspektionen har i yttrande till justitiedepartementet den 11 december 1978 uttalat att inspektionen inte har något att invända mot att det föreslagna ADB-systemet införs i länsrätterna.

Den i motionen angivna uppföljningen av vissa statliga datorsystem har nyligen avslutats. Arbetet har utförts av en arbetsgrupp som tillsatts av SARI och har avsett vissa datorbaserade rutiner för diarieföring, beslutsregistrering och textbehandling vid nio myndigheter, däribland kammarrätterna och regeringsrätten. Arbetsgruppen konstaterar att något entydigt svar inte kan ges på frågan om lönsamheten av de datorstödda rutinerna jämfört med helt manuella förfaranden. För kammarrätterna och regeringsrätten anges den s. k. person- och sakkonfereringen vara en nödvändig förutsättning för domstolens verksamhet. Domstolarna behöver också söka i varandras register och ett helt manuellt förfarande är svårt att konstruera för domstolarnas behov. Vidare konstateras att rutinerna har haft brister och att systemen inte fungerat utan störningar. Bristerna avhjälps emellertid successivt.

I propositionen 1978/79:121, som f. n. är beroende av riksdagens prövning, har regeringen bl. a. gett riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförs i propositionen om användning av ADB i statsförvaltningen. Bl. a. redovisas de åtgärder som regeringen avser att vidta för att förbättra statsmakternas insyn och styrmöjligheter på området. Vidare behandlas frågan om hur systemutvecklingsarbetet bör bedrivas och datordriften organiseras i statsförvaltningen samt frågor om användningen av ADB i statsförvaltningen och möjligheterna till samverkan med kommuner och landsting. De i propositionen förordade ställningstagandena motiveras bl. a. av en önskan att minska samhällets sårbarhet, säkerställa de anställdas möjligheter till medinflytande, värna den personliga integriteten, förbättra arbetsmiljön och trygga en sund arbetsmarknadspolitisk och näringspolitisk utveckling.

Utskottet anser att det främst av hänsyn till personalen vid länsrätterna och till allmänhetens behov av service är angeläget att införa ett ADB-baserat diarieföringssystem vid de tre största länsrätterna. Vad som framkommit i kostnadsfrågan kan inte anses tala häremot. Anledning saknas att avvakta riksdagens behandling av propositionen 1978/79:121. Den tekniska lösning

som har föreslagits av regeringen överensstämmer med den som tidigare valts för kammarrätterna och regeringsrätten och ger möjlighet till sökning i dessa domstolars diarier och rättsfallsbas. Det förordade systemet kan till skillnad från exempelvis ett minidatorsystem vara i funktion då länsrättsreformen genomförs den 1 juli 1979. Med hänsyn till det anförda ansluter sig utskottet till en lösning i enlighet med regeringens förslag.

Med anledning av motionen vill utskottet uttala att ett accepterande av regeringens förslag till lösning inte behöver innebära det slutliga ställningstagandet när det gäller de tre största länsrätternas diarieföring. Den tekniska utvecklingen på dataområdet går mycket snabbt, och det kan enligt utskottets mening inte uteslutas att det senare kan finnas anledning överväga en övergång till ett nytt system. Utskottet förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen inom området och att det nu förordade systemet utvärderas mot bakgrunden av denna utveckling.

Med dessa uttalanden tillstyrker utskottet regeringens förslag till införande av ADB-baserat diarieföringssystem i vissa länsrätter och avstyrker bifall till motionen 1747.

Utskottet har inte någon erinran mot regeringens medelsberäkning.

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:1747 och med bifall till regeringens förslag till *Domstolsverket* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 35 800 000 kr.

2. **Allmänna domstolarna.** Regeringen har under punkten D 2 (s. 61–64) föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att inrätta dels vid Svea hovrätt en ordinarie tjänst för hovrättslagman och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, dels vid Södra Roslags tingsrätt en ordinarie tjänst för chefsrådman, samtliga tjänster med beteckningen Co, samt att till Allmänna domstolarna för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 621 900 000 kr.

Motion

I motionen 1978/79:686 av Johannes Antonsson (c) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att en tingsrätt bör förläggas till Kungsbacka.

Utskottet

Regeringens förslag under förevarande punkt innebär bl. a. att det i Svea hovrätt inrättas en ordinarie tjänst för hovrättslagman och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning. Härigenom kan en av de två extra avdelningarna vid hovrätten ordinariesättas. Förslaget innebär vidare att det vid Södra Roslags tingsrätt inrättas en ordinarie tjänst för chefsrådman i utbyte mot en tjänst som rådman. Medelsberäkningen innebär

en uppräkning av anslaget till de allmänna domstolarna med 48,3 milj. kr.

Från förevarande anslag bestrids f. n. utgifterna för de nuvarande sex rättshjälpsnämnderna. I propositionen 1978/79:90, som f. n. är beroende av riksdagens prövning, föreslås att antalet rättshjälpsnämnder fr. o. m. den 1 juli 1979 skall minskas från sex till två. De kvarstående rättshjälpsnämnderna, som föreslås lokaliserade till Stockholm och Jönköping, skall enligt förslaget ej längre vara knutna till hovrätterna utan organiseras som fristående myndigheter direkt underställda domstolsverket. Med anledning härav föreslås att kostnaderna för deras verksamhet skall bestridas från ett nytt särskilt anslag (E 2 Rättshjälpsnämnderna) och att anslaget under förevarande punkt minskas med kostnaden för dessa nämnder. De fyra rättshjälpsnämnderna i Malmö, Göteborg, Sundsvall och Umeå skall enligt förslaget behållas efter den 1 juli 1979 under en avvecklingsperiod och kostnaden för deras verksamhet under denna period bestridas från förevarande anslag. Eftersom medel inte behövs för full organisation, kan anslaget i förhållande till innevarande budgetår minskas med 2 milj. kr.

Enligt utskottets mening saknas f. n. anledning att beräkna medelsbehovet annorlunda än regeringen gjort. Utskottet vill emellertid anmärka att belastningen på anslaget kan komma att öka till följd av riksdagens kommande beslut med anledning av förslagen i propositionerna 1978/79:90 och 1978/79:100 bil. 5 punkten E 2 Rättshjälpsnämnderna.

Utskottet har ej heller i övrigt någon erinran mot regeringens medelsberäkning.

I motionen 686 hemställs att riksdagen som sin mening skall uttala att en tingsrätt bör förläggas till Kungsbacka.

I Hallands län finns två tingsrätter, Halmstads tingsrätt i Halmstad och Varbergs tingsrätt i Varberg. Domkretsen för Halmstads tingsrätt omfattar Halmstads, Hylte och Laholms kommuner, medan domkretsen för Varbergs tingsrätt omfattar Falkenbergs, Kungsbacka och Varbergs kommuner. Domkretsen för den norra delen av länet tillskapades den 1 januari 1972 efter Kungl. Maj:ts beslut år 1970. Det område som Varbergs tingsrätt nu omfattar var tidigare uppdelat mellan Hallands norra domsagas häradsrätt med kansliort i Kungsbacka, Hallands mellersta domsagas häradsrätt med kansliort i Falkenberg och rådhusrätten i Varberg.

Beslutet år 1970 om ändrad judiciell indelning av Hallands län grundade sig på riktlinjer som hade beslutats av riksdagen år 1969 (prop. 1969:44, 1LU 1969:38).

Varbergs tingsrätt har kansli i Varberg och tingsställe i Kungsbacka. I tingsrätten tjänstgör f. n. en lagman, tre rådmän och två tingsfiskaler samt tingsnotarier och annan personal.

Enligt motionärens mening bör Varbergs tingsrätt delas upp på två tingsrätter; den ena tingsrätten bör omfatta Kungsbacka kommun, den andra Varbergs och Falkenbergs kommuner. Motionären hänvisar till att arbetet i Varbergs tingsrätt redan i dag delvis är uppdelat i en avdelning för mål och

ärenden från Varberg och Falkenberg och en för mål och ärenden från Kungsbacka. Det är enligt motionärens mening naturligt att tillföra Kungsbacka kommun nya samhällsorgan eftersom kommunen har haft en mycket stark folkökning under 1970-talet.

Kungsbacka kommun har i skrivelser till justitiedepartementet den 31 januari och den 10 oktober 1977 samt vid uppvaktning inför chefen för justitiedepartementet den 28 september 1977 begärt att regeringen skall utreda förutsättningarna för att bryta ut Kungsbacka till egen domkrets. Regeringen har ej fattat något beslut med anledning av framställningarna.

Kungsbacka kommun har till stöd för sin begäran om indelningsändring åberopat att det för invånarna i den snabbt växande kommunen med mycket stark anknytning till Göteborgsregionen är otillfredsställande att behöva färdas till Varberg för att bevaka sina rättsliga angelägenheter samt att den nya domkretsindelningen inte medfört några nämnvärda organisatoriska fördelar men väl betydande nackdelar bl. a. i form av ökade kostnader för statsverket.

De av statsmakterna år 1969 uppdragna riktlinjerna för domkretsindelningen grundades på förslag i propositionen 1969:44 och första lagutskottets utlåtande 1LU 1969:38. Enligt propositionen borde domkretsarna helst göras så stora att de gav arbetsunderlag för minst tre domare. Stora möjligheter till undantag från denna princip skulle dock finnas. Domstolar med bara två domare borde inrättas endast när särskilda skäl av lokal natur påkallade detta. Domkretsindelningen avsågs bli genomförd successivt och i huvudsak vara avslutad år 1975.

Enligt vad första lagutskottet uttalade i sitt av riksdagen i denna del godkända utlåtande borde praktiska skäl kunna föranleda avvikelser från riktlinjerna. Stor betydelse måste enligt vad utskottet uttalade fästas vid samhörigheten i geografiskt och annat hänseende mellan olika orter och bygder, vid centralorternas uppgift att erbjuda kommunerna fullgod allmän service, vid kommunikationer och vid förutsättningarna över huvud taget för behövlig kontakt mellan domstolen och domkretsens olika delar. Utskottet betonade vidare bl. a. att stor hänsyn borde tas till synpunkter från lokalt håll rörande bygdens behov från rättsvårdssynpunkt och i fråga om service. På närmare anförda skäl ansåg utskottet att de av departementschefen angivna riktlinjerna borde tillämpas med stor försiktighet; bl. a. förutsågs ett bibehållande av tvådomardomsagor i större utsträckning än departementschefen hade förutsatt. Detta gällde t. ex. om en domstol med två domare är så belägen att en indragning av domstolen skulle påtagligt försämra den rättssökande allmänhetens möjligheter till service eller eljest medföra väsentliga olägenheter för enskilda eller det allmänna. Utskottet betonade också att domsagokansli i centralort så långt möjligt borde bibehållas. Bland faktorer som borde kunna påverka avgörandet nämnde utskottet avstånd och kommunikationer. Även lokalfrågorna borde tillmätas betydelse. Skäl av nämnda slag kunde enligt utskottet befinnas vara så starka att de motiverade

bibehållande också av domkrets som ger arbete för endast en domare.

De nu angivna riktlinjerna för domkretsindelningen liksom motsvarande reformer inom polis- och åklagarväsendet motiverades i huvudsak av intresset att skapa rationella arbetsenheter inom rättsväsendet och får ses som ett led i den av effektivitetsskäl betingade strukturomvandling som varit utmärkande för det svenska samhället. Efter år 1969, då riktlinjerna för domkretsindelningen drogs upp, har denna utveckling mot större, centralt styrda enheter satts under debatt och önskemål har med ökad styrka framförts om ett samhälle med bättre regional balans. Från statsmakternas sida har åtskilliga åtgärder i sådant syfte satts in under 1970-talet. I sammanhanget kan understrykas den riktpunkt för de fortsatta regionalpolitiska strävandena som innefattades i statsmakternas uttalande år 1972 om att arbetet på att tillförsäkra människorna i olika delar av landet likvärdiga levnadsbetingelser måste fullföljas med all kraft samt att hela samhällsverksamheten måste engageras i dessa strävanden.

Utvecklingen mot ett större hänsynstagande till lokala och regionalpolitiska aspekter har enligt vad utskottet uttalade i anledning av en motion om viss domkretsindelning år 1974 (JuU 1974:9) medfört att de motiv och värderingar som låg bakom 1969 års riktlinjer för domkretsindelningen i viss mån förlorat i aktualitet. Enligt vad utskottet då uttalade syntes riktlinjerna därför inte längre kunna tjäna till säker vägledning vid avgörande av frågor om domkretsändringar. Här kan också hänvisas till utskottets uttalanden i ett liknande ärende år 1973 (JuU 1973:44).

När spörsmål om domkretsindelningen aktualiseras måste enligt utskottets mening ställningstagande ske med beaktande av de jämkade bedömningsgrunder härvidlag som, enligt vad som framgår av det anförda, numera gäller. Det ankommer på regeringen att i de enskilda fallen besluta om domkretsindelningen för tingsrätterna. Om erfarenheterna av en domkretsindelning visar att indelningen i något avseende inneburit beaktansvärda nackdelar för den rättssökande allmänheten, såsom hävdas i motionen 686, ankommer det sålunda på regeringen att pröva frågan om indelningsändring. Sysselsättnings- eller regionalpolitiska skäl kan naturligtvis också i något fall göra en översyn av domkretsindelningen motiverad. Regeringen har över huvud taget att fortlöpande bevaka de behov av ändringar i domkretsindelningen som uppkommer. Utskottet förutsätter att regeringen vidtar nödvändiga åtgärder för att närmare utreda behovet och lämpligheten av ifrågasatta indelningsändringar och för att kunna väga samman de skäl som talar för eller emot ändringar. Önskemålet i motionen 686 om förläggande av en tingsrätt till Kungsbacka har aktualiserats genom framställningar hos regeringen.

På grund av det anförda saknas enligt utskottets mening anledning till någon åtgärd från riksdagens sida till följd av motionen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *inrättande av tjänster* med bifall till regeringens förslag bemyndigar regeringen att inrätta dels i Svea

hovrätt en ordinarie tjänst för hovrättslagman och en ordinarie tjänst för hovrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, dels vid Södra Roslags tingsrätt en ordinarie tjänst för chefsrådman, samtliga tjänster med beteckningen Co,

2. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen* med bifall till regeringens förslag till *Allmänna domstolarna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 621 900 000 kr.,
3. att riksdagen beträffande *tingsrätt i Kungsbacka* avslår motionen 1978/79:686.

3. **Allmänna förvaltningsdomstolarna.** Regeringen har under punkten D 3 (s. 64–78) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga regeringen att vid kammarrätten i Sundsvall inrätta en ordinarie tjänst för kammarrättslagman och en ordinarie tjänst för kammarrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, båda med beteckningen Co, dels vid Allmänna förvaltningsdomstolarna för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 191 200 000 kr.

Motioner

I motionen 1978/79:499 av Ralf Lindström m. fl. (s, c, m, fp) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller att en omfördelning av nuvarande antalet tjänster sker så att länsrätten i Blekinge erhåller ytterligare en domartjänst och en tjänst med beredningsföredragningsuppgifter.

I motionen 1978/79:684 av Gösta Andersson (c) och Lena Öhrsvik (s) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att lokaliseringen av länsrätten i Kalmar län bör ske till Nybro kommun.

I motionen 1978/79:687 av Torsten Karlsson (s) hemställs att riksdagen beslutar att länsrätten i Östergötland lokaliseras till Motala.

I motionen 1978/79:842 av Pär Granstedt m. fl. (c) föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om en skyndsam utredning om inrättande av tre länsrätter i Stockholms län, samt att länsrätterna lokaliseras till delar av Stockholmsregionen där det är angeläget från sysselsättningssynpunkt.

I motionen 1978/79:847 av Marianne Karlsson m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar att länsrätten i Östergötlands län skall förläggas till Motala.

I motionen 1978/79:1171 av Rune Carlstein (s) och Gördis Hörnlund (s) hemställs att länsdomstolen i Älvsborgs län förläggs till Borås.

I motionen 1978/79:1185 av Yngve Nyquist m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att länsrätten i Kopparbergs län förläggs till Ludvika fr. o. m. den 1 juli 1979.

I motionen 1978/79:1186 av Arne Persson m. fl. (c, s, m, fp) hemställs att riksdagen uttalar att länsdomstolen i Älvsborgs län lokaliseras till Borås.

I motionen 1978/79:1188 av Åke Polstam m. fl. (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs angående principerna för länsrätternas lokalisering.

I motionen 1978/79:1746 av Lennart Bladh m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att länsrätten i Kristianstads län lokaliseras till Hässleholm.

I motionen 1978/79:1752 av Karl Erik Olsson (c) och Ulla Ekelund (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförs beträffande förläggningsorter för länsrätterna och särskilt länsrätten i Kristianstads län.

I motionen förordas att länsrätten i Kristianstads län förläggs till Hässleholm.

Utskottet

Regeringens förslag till medelsanvisning under förevarande punkt innebär en sammanlagd uppräkning av anslaget med drygt 117,8 milj. kr.

Förslaget innebär bl. a. att det i kammarrätten i Sundsvall inrättas en ordinarie tjänst för kammarrättslagman och en ordinarie tjänst för kammarrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning. Till följd härav kan den extra avdelning som f. n. finns vid kammarrätten ordinariesättas. Domstolen kan därefter arbeta på fyra ordinarie avdelningar.

Under anslaget har beräknats medel för de nya länsrätterna som i propositionen förordas bli inrättade fr. o. m. den 1 juli 1979. Lönekostnaderna för de föreslagna tjänsterna vid länsrätterna beräknas till omkring 80 milj. kr. För länsrätterna beräknas också medel för extra tjänster för balansavarbetning, omkring 7 milj. kr., samt drygt 11,2 milj. kr. för lokalkostnader, sjukvård, reseersättningar och expenser.

Riksdagen beslöt under våren 1978 om riktlinjer för en ny länsrättsorganisation. Beslutet innebär att de nuvarande länsdomstolarna – länsskatterätterna, fastighetstaxeringsrätterna och länsrätterna – skall brytas ut ur länsstyrelserna och omvandlas till fristående allmänna förvaltningsdomstolar, en i varje län. De nya domstolarna skall kallas länsrätter. De skall administrativt samordnas med regeringsrätten och kammarrätterna till en gemensam allmän förvaltningsdomstolsorganisation med domstolsverket som central förvaltningsmyndighet. Mellankommunala skatterätten skall brytas ut från riksskatteverket och administrativt samordnas med länsrätten i Stockholms län. Arbetet skulle enligt riksdagens beslut bedrivas med inriktning på att reformen skall genomföras den 1 juli 1979 (prop. 1977/78:170, KU 47, rskr 308).

I budgetpropositionen tar departementschefen upp de organisations- och

medelsfrågor m. m. som föranleds av reformen. Sålunda redogörs för grunderna för den planerade fördelningen av administrativa uppgifter mellan domstolsverket, kammarrätterna och länsrätterna samt för arbetsfördelningen inom länsrätterna. Vidare berörs frågor rörande domarkarriären och tjänstetillsättningar samt övergångsfrågor. Reformen bör enligt departementschefens mening genomföras den 1 juli 1979. Beträffande mellankommunala skatterätten förordar departementschefen emellertid att utbrytningen av denna rätt från riksskatteverket f. n. inte genomförs. Skälet härtill är att mellankommunala skatterättens ställning och uppgifter är beroende av framtida beslut med anledning av företagsskatteberedningens betänkande (SOU 1977:86) Beskattning av företag.

När det gäller tillsättning av tjänster m. m. vid länsrätt och länsstyrelse i samband med övergången till en ny länsrättsorganisation har regeringen i förordning den 18 januari 1979 (SFS 1979:17) lämnat föreskrifter avseende förberedelseåtgärder för reformen. Enligt förordningen gäller bl. a. att tjänst som lagman vid länsrätten i Stockholms, i Malmöhus eller i Göteborgs och Bohus län tillsätts av regeringen, medan annan tjänst som lagman samt tjänst som chefsrådman eller rådman vid länsrätt tillsätts av regeringen efter förslag av en särskild nämnd, centrala förslagsnämnden för vissa tjänster vid länsrätterna och länsstyrelserna.

I propositionen 1978/79:86 har regeringen föreslagit de lagändringar som föranleds av reformen. Propositionen behandlas i utskottets betänkande JuU 1978/79:27.

I motionen 499 yrkas att det vid länsrätten i Blekinge län skall inrättas en tjänst som domare och en tjänst som föredragande utöver vad som planeras enligt uppgjord personalplan för de nya länsrätterna. Enligt motionärernas mening har i personalplanen föreslagits ett för lågt antal befattningshavare i länsrätten i Blekinge län. Planen rimmar enligt motionärernas mening inte med uttalanden i budgetpropositionen att länsrätterna skall tilldelas en fast organisation som svarar mot den beräknade måltillströmningen.

Enligt regeringens förslag i budgetpropositionen skall den nya länsrättsorganisationen tillföras sammanlagt 830 tjänster för uppgifter som i dag utförs av domstolspersonal. Personalplanerna för den nya organisationen beräknas därigenom omfatta omkring 80 tjänster mer än det antal årsarbetskrafter som de nuvarande länsdomstolarna förfogar över. De 830 tjänsterna föreslås fördelade på 117 domare och fiskaler, 328 tjänstemän för beredningS- och föredragningsuppgifter samt 385 övriga tjänstemän. Härjämte föreslås att medel motsvarande ca 70 tjänster tillförs länsrätterna för balansavarbetning under budgetåret 1979/80.

Enligt en personalplan som fogats till chefens för justitiedepartementet förhandlingsuppdrag till statens arbetsgivarverk angående anställnings- och arbetsvillkor för personalen vid länsrätterna skall vid länsrätten i Blekinge län *inrättas två tjänster för domare, sex tjänster för personal med beredningS- och* föredragningsuppgifter samt åtta tjänster vid länsrättens kansli. Personalbe-

hovet är beräknat på ett målunderlag om 4 200 mål, varav 964 körkortsmål och 3 100 skattemål. Som jämförelse kan anföras att det föreslås tre domartjänster i länsrätten i Kronobergs län. Målunderlaget i denna länsrätt utgör 4 500 mål, varav 979 körkortsmål och 3 400 skattemål.

Vid fördelningen av tjänster på den av departementschefen upprättade personalplanen har länsrätten i Blekinge län kommit att få en efter målantalet jämförelsevis liten personalstyrka. Anledningen härtill är enligt vad utskottet inhämtat att länsrätten med de beräkningsgrunder som använts hamnat strax under gränsen för tilldelning av ytterligare personal. Vid angivna förhållanden förutsätter utskottet att länsrättens behov av ytterligare personal särskilt beaktas vid fördelningen av de 70 extra tjänster för vilka medel beräknats i propositionen för budgetåret 1979/80. Personalbehovet måste även därefter ägnas fortlöpande uppmärksamhet och vid behov anpassas efter utvecklingen. Med hänvisning till det sagda finner utskottet ej anledning till någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen 499.

I motionen 842 yrkas att riksdagen skall begära en skyndsam utredning om inrättande av tre länsrätter i Stockholms län. Länsrätterna bör enligt motionärernas mening lokaliseras till de delar av Stockholmsregionen där en lokalisering är angelägen från sysselsättningssynpunkt. Motionärerna åsyftar med sitt förslag att få mindre enheter med mer överskådliga ansvarsområden.

Enligt riksdagens principbeslut rörande länsrättsreformen skall en allmän förvaltningsdomstol bildas i varje län. Som motiv till att länen bör utgöra domkretsar för länsrätterna anfördes under förarbetena till länsrättsreformen bl. a. regionalpolitiska och kommunikationsmässiga faktorer. Vidare åberopas att den regionala förvaltningsrättskipningen sedan länge har anknytning till länet (prop. 1977/78:170 s. 19). Enligt vad departementschefen uttalar i budgetpropositionen bör de länsrätter som är tillräckligt stora för att ge underlag därtill vara indelade på avdelningar. Indelning på avdelningar planeras för länsrätterna i Stockholms län, i Malmöhus län och i Göteborgs och Bohus län. För länsrätten i Stockholms län planeras en avdelning för förvaltningsmål och tre avdelningar för skattemål.

Utskottet finner ej skäl att frångå riksdagens tidigare principiella ställningstagande att domsområde för länsrätt skall vara hela länet. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen 842.

I motionerna 684, 687, 847, 1171, 1185, 1186, 1188, 1746 och 1752 framställs yrkanden rörande lokalisering av länsrätterna. Enligt vad som uttalas i motionen 1188 bör en prövning av lokaliseringsfrågorna ske utan dröjsmål. Vidare bör enligt motionärernas mening resp. länsstyrelses inställning tillmätas avgörande betydelse. I motionen 1752 uttalar motionärerna att möjligheterna till decentralisering av länsrätten bör utnyttjas i de län där detta är nödvändigt och möjligt. I övrigt går motionsyrkandena ut på att länsrätterna i vissa län av regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska skäl

bör förläggas till annan ort än residensorten. Bl. a. åberopas att regeringen tidigare uppdragit åt länsstyrelserna att undersöka möjligheterna att lokalisera statlig verksamhet utanför residensorterna.

Önskemål om lokalisering av länsrätter har också i skrivelser till utskottet framförts från Falkenbergs kommun i Hallands län, från Borås och Ulricehamns kommuner i Älvsborgs län samt från Falköpings kommun i Skaraborgs län. Vänersborgs och Mariestads kommuner har i skrivelser till utskottet förordat att länsrätterna i Älvsborgs resp. Skaraborgs län lokaliseras till residensorterna.

Enligt regeringens förslag i propositionen 1977/78:170 skulle utgångspunkten för lokaliseringen av de nya länsrätterna vara att de skulle förläggas till residensorterna; det skulle ankomma på regeringen att besluta om förläggningsorter. Vid riksdagens behandling av propositionen begärdes i tre olika motioner att regeringen också skulle pröva andra lokaliseringsorter inom vissa län än residensorterna. Konstitutionsutskottet hänvisade i sitt betänkande till att regeringen skulle besluta om länsrätternas förläggningsorter och att de i motionerna föreslagna prövningarna således skulle komma att göras. Det kunde därför förutsättas, uttalade konstitutionsutskottet, att regeringen undersöker om regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska skäl i särskilda fall kan motivera att länsrätten förläggs till annan ort än residensorten. Konstitutionsutskottet hemställde att riksdagen skulle förklara motionerna besvarade med vad utskottet anfört om lokalisering av länsrätterna. Riksdagen följde utskottet.

Enligt uttalande i budgetpropositionen av chefen för justitiedepartementet bör, i de fall fråga väckts om utlokalisering, valet av lokaliseringsort ske efter noggrann kartläggning i varje enskilt fall av de skäl som talar för och emot utlokalisering. Det är enligt departementschefen också angeläget att frågan om en eventuell utlokalisering av länsrätter inte prövas isolerad utan vägs samman med motsvarande fråga för annan offentlig förvaltning. Detta omfattande utredningsarbete har ännu inte kunnat genomföras.

I budgetpropositionen konstaterar departementschefen vidare att länsdomstolarna f. n. befinner sig i en arbetsmässigt svår situation samt att balanserna i domstolarna ökat sedan riksdagen fattade beslut om länsrättsreformen. Alla möjligheter bör enligt departementschefen tas till vara att så snart som möjligt nedbringa de nuvarande balanserna till en från rättssäkerhetssynpunkt godtagbar nivå. En utlokalisering av vissa länsrätter skulle enligt departementschefen i varje enskilt fall leda till sådana störningar av verksamheten att frågan inte bör tas upp förrän balanserna har arbetats ned. I avbidan härpå, anser departementschefen, bör länsrätterna vara förlagda till residensorten.

Utskottet finner liksom departementschefen att det är utomordentligt angeläget att länsrättsreformens genomförande inte leder till en försämring av den för både allmänhet och personal otillfredsställande balanssituationen i länsdomstolarna. Enligt utskottets mening är det ofrånkomligt att en utlokalisering av länsrätt till annan ort än residensorten av personalpolitiska

och andra praktiska skäl under inledningsskedet skulle inverka negativt på arbetet i länsrätten. Att bringa ned balanserna till en från rättssäkerhetssynpunkt godtagbar nivå får enligt utskottets mening anses vara ett så angeläget önskemål att det f. n. måste sättas före intresset att av regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska skäl redan nu lokalisera länsrätt till annan ort än residensorten. Utskottet anser sig därför inte kunna tillstyrka att länsrätt f. n. lokaliseras till sådan ort.

Frågan om lokalisering av länsrätt bör emellertid i enlighet med vad riksdagen förutsatt och vad som förordas i propositionen utredas vidare. Det slutliga ställningstagandet från regeringens sida bör tas så snart utredningsarbetet avslutats. I övrigt föranleder motionerna inte något yttrande från utskottets sida.

Med hänvisning till det sagda avstyrker utskottet bifall till motionerna 684, 687, 847, 1171, 1185, 1186, 1188, 1746 och 1752.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande *inrättande av tjänster* bemyndigar regeringen att vid kammarrätten i Sundsvall inrätta en ordinarie tjänst för kammarrättslagman och en ordinarie tjänst för kammarrättsråd, tillika vice ordförande på avdelning, båda med beteckningen Co,
2. att riksdagen beträffande *medelsberäkningen* till *Allmänna förvaltningsdomstolarna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 191 200 000 kr.,
3. att riksdagen beträffande *länsrätten i Blekinge län* avslår motionen 1978/79:499,
4. att riksdagen beträffande *länsrätten i Stockholms län* avslår motionen 1978/79:842,
5. att riksdagen beträffande *principerna för länsrätternas lokalisering* avslår motionen 1978/79:1188 och motionen 1978/79:1752 i denna del,
6. att riksdagen beträffande *lokalisering av länsrätt i Nybro* avslår motionen 1978/79:684,
7. att riksdagen beträffande *lokalisering av länsrätt i Motala* avslår motionerna 1978/79:687 och 1978/79:847,
8. att riksdagen beträffande *lokalisering av länsrätt i Borås* avslår motionerna 1978/79:1171 och 1978/79:1186,
9. att riksdagen beträffande *lokalisering av länsrätt i Ludvika* avslår motionen 1978/79:1185,
10. att riksdagen beträffande *lokalisering av länsrätt i Hässleholm* avslår motionen 1978/79:1746 och motionen 1978/79:1752 i denna del.

4. **Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m.** Regeringen har under punkten D 4 (s. 78 och 79) föreslagit riksdagen att till Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 24 300 000 kr.

Motion

I motionen 1978/79:855 av Håkan Winberg m. fl. (m) hemställs såvitt nu är i fråga att riksdagen under punkten D 4 Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m. anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 280 000 kr. sänkt anslag (yrkande 2).

Utskottet

Regeringens förslag under förevarande punkt innebär bl. a. att medel beräknas för ytterligare två tjänster som sekreterare vid bostadsdomstolen. Kostnaderna härför beräknas till 280 000 kr.

I motionen 855 hemställs att riksdagen sänker det av regeringen föreslagna anslaget med ett belopp motsvarande kostnaden för två sekreterare vid bostadsdomstolen. Motionärerna uppger att eftersom någon närmare motivering inte angetts för behovet av tjänsterna anser sig motionärerna med hänsyn till rådande budgetläge inte kunna biträda förslaget om dessa tjänster.

I bostadsdomstolens dömande enhet finns f. n. en tjänst för extra föredragande och fem tjänster som sekreterare. Regeringens förslag om medel för två nya tjänster för sekreterare överensstämmer med vad som i denna del yrkades av domstolsverket i anslagsframställningen för budgetåret 1979/80. Enligt vad som därvid uttalades har arbetsbelastningen för bostadsdomstolen blivit större än vad som kunde förutses då domstolen inrättades. Måltillströmningen har ökat kontinuerligt under domstolens hittillsvarande verksamhet. Den nuvarande målbalansen anges vara klart otillfredsställande.

Utskottet finner ej anledning frångå regeringens medelsberäkning och avstyrker bifall till motionen 855 i denna del.

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:855 i denna del (yrkande 2) och med bifall till regeringens förslag till *Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 24 300 000 kr.

5. **Utrustning till domstolar m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens under punkten D 5 (s. 79 och 80) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen till *Utrustning till domstolar m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 8 700 000 kr.

Stockholm den 13 mars 1979

På justitieutskottets vägnar
BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Bertil Johansson (c), Gunde Raneskog (c), Kerstin Andersson i Kumla (s), Håkan Winberg (m), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Gunilla André (c), Ella Johnsson (c), Helge Klöver (s), Martin Segerstedt (s) och Bonnie Bernström (fp).

Reservationer

1. vid punkten 3 (Allmänna förvaltningsdomstolarna)

av Åke Polstam (c), Bertil Johansson (c), Gunde Raneskog (c), Gunilla André (c) och Ella Johnsson (c), som beträffande *länsrätten i Stockholms län* (moment 4) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "motionen 842" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner liksom motionärerna att det beträffande länsrätten i Stockholms län finns en uppenbar risk för att en länsrätt av den storlek det här blir fråga om inte kommer att fungera med samma smidighet som övriga, mindre länsrätter; länsrätten kommer inte att kunna hålla erforderlig kontakt med allmänheten och kommer inte att ha tillräcklig överblick över sitt ansvarsområde. Det kan befaras negativa konsekvenser både för den rättssökande allmänheten och för domstolens tjänstemän. Enligt utskottets mening bör det därför prövas om inte fler länsrätter bör inrättas i Stockholms län. En lämplig uppdelning synes i enlighet med vad motionärerna anfört vara att det i länet inrättas tre länsrätter. De bör förläggas till delar av länet där en lokalisering är angelägen från sysselsättningssynpunkt. En utredning i frågan bör snarast komma till stånd.

Vad utskottet med tillstyrkande av motionen 842 anfört om en utredning angående tre länsrätter i Stockholms län bör som riksdagens mening ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen beträffande *länsrätten i Stockholms län* med bifall till motionen 1978/79:842 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en utredning angående inrättande av tre länsrätter i länet.

2. vid punkten 3 (Allmänna förvaltningsdomstolarna)

av Åke Polstam (c), Bertil Johansson (c), Gunde Raneskog (c), Gunilla André (c) och Ella Johnsson (c), som beträffande *principerna för länsrätternas lokalisering* (moment 5) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 12 med "Utskottet finner" och slutar på s. 13 med "och 1752" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner liksom departementschefen att det är utomordentligt

angeläget att länsrättsreformens genomförande inte leder till en försämring av den för både allmänhet och personal otillfredsställande balanssituationen i länsdomstolarna. Enligt utskottets mening är det ofrånkomligt att en utlokalisering av länsrätt till annan ort än residensorten av personalpolitiska och andra praktiska skäl under inledningsskedet skulle inverka negativt på arbetet i länsrätten. Att bringa ned balanserna till en från rättssäkerhetssynpunkt godtagbar nivå får enligt utskottets mening anses vara ett så angeläget önskemål att det i princip måste sättas före intresset att av regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska skäl redan nu lokalisera länsrätt till annan ort än residensorten. Likväl kan i något fall förutsättningar för en lokalisering av länsrätt till annan ort än residensort redan nu föreligga. En sådan lokalisering bör i så fall också ske fr. o. m. dagen för ikraftträdande av reformen. Vad nu sagts bör övervägas av regeringen i anslutning till det fortsatta förberedelsearbetet för reformen.

I övrigt bör frågan om lokalisering av länsrätt i enlighet med vad riksdagen förutsatt och vad som förordas i propositionen utredas vidare. Utredningsarbetet bör i linje med vad som anförs i motionen 1188 komma till stånd utan dröjsmål. Det slutliga ställningstagandet från regeringens sida bör tas så snart detta arbete avslutats. Härvid bör resp. länsstyrelses inställning i lokaliseringsfrågan tillmätas stor betydelse liksom de regionalpolitiska synpunkterna.

Vad utskottet sålunda med anledning av motionen 1188 och motionen 1752 i denna del anfört om prövningen av lokaliseringsfrågan bör som riksdagens mening ges regeringen till känna.

Övriga nu behandlade motionsyrkanden föranleder inte något ytterligare uttalande från utskottet sida. Utskottet avstyrker därför med hänvisning till det sagda bifall till motionerna 684, 687, 847, 1171, 1185, 1186, 1746 och motionen 1752 i denna del.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. att riksdagen beträffande *principerna för länsrätternas lokalisering* med anledning av motionen 1978/79:1188 och motionen 1978/79:1752 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om prövningen av lokaliseringsfrågan.

3. vid punkten 4 (Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m.)
av Bertil Lidgard (m) och Håkan Winberg (m), som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening kan behovet av de föreslagna nya tjänsterna i bostadsdomstolen inte anses vara så stort att medel härför bör beräknas i det rådande, ansträngda budgetläget. Utskottet tillstyrker därför yrkandet i motionen 855 om sänkning av anslaget med kostnaden för dessa båda

tjänster, 280 000 kr.

I övrigt har utskottet inte någon erinran mot regeringens medelsberäkning.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1978/79:855 i denna del (yrkande 2) till *Bostadsdomstolen och hyresnämnderna m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 24 020 000 kr.